

GRUNDA, SPANA, TOLKA OCH AGERA

Verktyg för ett strategiskt diakonalt arbete

”

Diakonin är modig till sitt väsen,
den vågar se till sin nästa och den utmanar oss.
Diakoni är levande, den är inte dogm,
dess uppgift är att gå utanför murarna
- levd medmänsklighet.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

INTRODUKTION

1. GRUNDA

GRUNDSYN OCH FÖRHÅLLNINGSSÄTT

2. SPANA

OMVÄRLDSBESKRIVNING OCH KARTLÄGGNING

3. TOLKA

ANALYS OCH PRIORITERING

4. AGERA

HANDLINGSPLAN, UTVECKLING OCH UTVÄRDERING

BILAGA 1

Diakonins grund: Det uppdrag som anförtrotts oss

BILAGA 2

Diakoni: Ett bidrag till kyrkans förnyelse
av Abel Moya, översättning: Magnus Hedqvist

BILAGA 3

Litteraturtips

BILAGA 4

SMART-målskrivning

BILAGA 5

MALL SOM VERKTYG FÖR DET STRATEGISKA DIAKONALA ARBETET

INTRODUKTION

VERKTYG FÖR ETT STRATEGISKT DIAKONALT ARBETE

Medarbetare (ideella, förtroendevalda och anställda) i Växjö stifts församlingar har tillsammans med biskop Fredrik Modéus formulerat sin längtan om framtidens kyrka. Resultatet har kommit att kallas "Framtidsbilder för Växjö stift". Den första framtidsbilden lyder "I Växjö stift är det diakonala arbetet starkt och uthålligt". För att uppnå den visionen behöver vi arbeta strategiskt med de diakonala utmaningarna. Det här materialet är en vägledning till hur en församling eller ett pastorat kan forma en handlingsplan för ett strategiskt diakonalt arbete. Vägledningen föreslår ett arbete i fyra steg; grunda, spana, tolka och agera där de fyra stegen också utgör rubriker i den färdiga handlingsplanen, se bilaga 3. Varje steg i denna vägledning innehåller en introduktion och därefter förslag på arbetssätt och metoder för att tillsammans arbeta fram planen för det strategiska diakonala arbetet. Varje steg avslutas med litteratur- och länktips för fördjupning.

Förslagsvis samlas medarbetare (ideella, förtroendevalda och anställda) för samtal utifrån de frågeställningar som lyfts i denna vägledning. För ett bra slutresultat är det betydelsefullt att många röster får höras i samtalen. Den diakonala handlingsplanen får inte bara bli diakonens eller kyrkoherdens dokument utan en känsla av gemensamt ägandeskap delat av flera måste nås. Arbeta processinriktat med en tydlig planering för vad ni ska ta upp på varje samling, hur samlingen ska förberedas och hur den ska dokumenteras. Handlingsplanen för ett strategiskt diakonalt arbete behöver förhålla sig till församlingsinstruktionsarbetet, så att den färdiga handlingsplanen står i samklang med församlingsinstruktionens övergripande formuleringar. Förhoppningen är att arbetet leder till inspiration, glädje och nytändning.

Efter arbetet är målsättningen att det i församlingen/pastoratet finns en strategisk plan för det diakonala arbetet som innehåller:

- En dokumenterad gemensam syn på det diakonala arbetet (grunda).
- En aktuell diakonal omvärldsspaning och en kartläggning över befintligt diakonalt arbete (spana).
- En analys av omvärldsspaningen och det befintliga diakonala arbetet (tolka).
- En verksamhetsplan för det diakonala arbetet (agera)

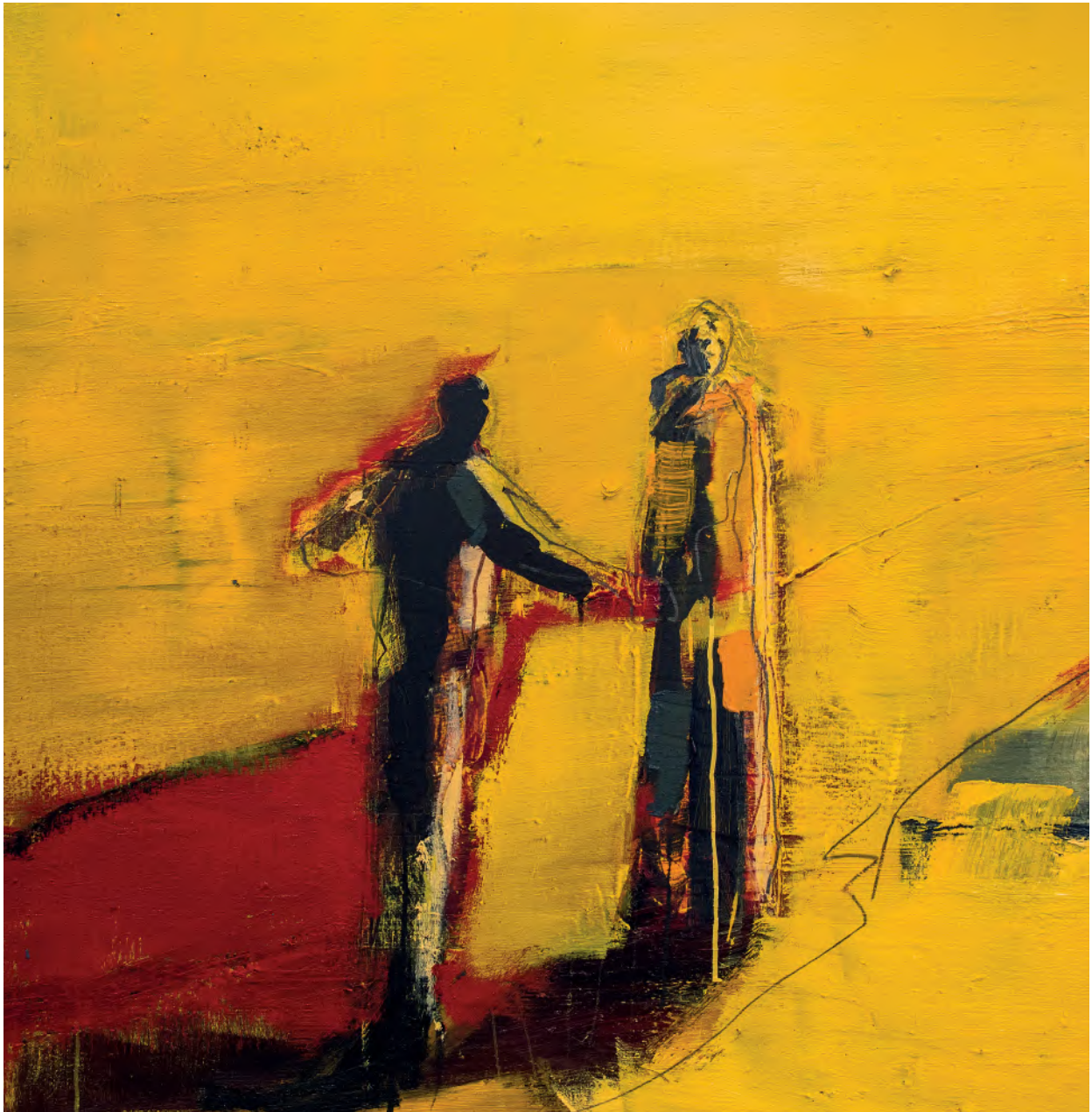
VÄGLEDNING FÖR DIAKONI I SVENSKA KYRKAN

På nationell nivå har Svenska kyrkan tagit fram ett samtals- och studiematerial, *Vägledning för diakoni i Svenska kyrkan* för medarbetare av alla tre kategorier. I materialet presenteras den så kallade diakonitriangeln. Triangeln fungerar som tolkningsmodell för att bättre förstå vad diakoni är och för att säkerställa att inga aspekter av det diakonala arbetet går förlorat.

DIAKONITRIANGELNS MITT illustrerar diakonins identitet, själva idén bakom att kyrkan ska utöva diakoni. Här finns det olika teologiska motiv och utgångspunkter som svar på frågan ”varför” församlingen ska utöva diakoni. Diakonitriangelns tre sidor motsvarar sedan tre grundläggande aspekter av hur diakoni kan utövas, nämligen genom förhållningssätt, genom verksamheter och genom de människor som utövar diakoni. Tillsammans är dessa fyra delar diakoni – Kyrkans omsorg om medmänniskan och skapelsen. Använd gärna diakonitriangeln under ert arbete, som en påminnelse och kontroll av att alla aspekter av det diakonala arbetet finns representerade i era samtal och slutsatser. Detta material är inspirerat av, och hänvisar till, *Vägledning för diakoni i Svenska kyrkan*.

LÄS MER OM DEN PÅ KORNETS SIDOR OM DIAKONI.

1. GRUNDA

GRUNDSYN OCH FÖRHÅLLNINGSSÄTT

1.1 INTRODUKTION

Vad menar vi i församlingen när vi pratar om diakoni? Begreppet diakoni är mångfacetterat och det finns risk för missförstånd. Någon kanske talar om diakoni som ett förhållningssätt, medan någon annan syftar på diakoni som församlingens diakonala verksamheter, och ytterligare någon om diakonens arbetsuppgift. För att få en tydlig och medveten diakoni behöver vi arbeta med en gemensam grundförståelse kring diakoni och vilken aspekt av diakoni vi talar om.

Det diakonala arbetet är en potential
för att återerövra hoppet för Svenska kyrkan,
att få tillbaka kraft och entusiasm.

1.2 ARBETSSÄTT OCH METODER

1.2.1 SAMTALA

Samla ideella, förtroendevalda och anställda till ett samtal om vad diakoni är och vad det kan innebära. Som utgångspunkt kan frågeställningarna nedan användas.

- Vad menar vi när vi pratar om diakoni?
- Vad innebär det för oss som församling och för mig som enskild kristen?
- Hur bedriver vi diakoni bäst på den plats där vi befinner oss?
- På vilket sätt förändrar de verksamheter som församlingen erbjuder situationen för samhällets utsatta? På vilket sätt förändrar vårt möte med samhällets utsatta oss som bekännande kyrka?
- Hur arbetar vi för att visa att alla bär ett diakonalt uppdrag och vilka konsekvenser får uppdraget för oss i vardagen?
- Hur arbetar vi för att få diakonalt präglade gudstjänster?
- Hur synliggörs/stärks medvetenheten om församlingen som en del av den världsvida kyrkan? Hur arbetar vi tillsammans med andra människor, av god vilja, över religions- och konfessionsgränser, för en bättre värld?
- Hur arbetar vi med mångfald och inkludering för att minimera risken att någon i våra sammanhang känner sig utanför?
- Vilka grupper av människor, som finns i vår samhällskontext, är inte närvarande i kyrkans arbete? Varför?
- På vilket sätt är församlingen en profetisk röst i samhället?

1.2.2 SAMMANSTÄLL

Sammanställ era samtal och reflektioner. Gör en kortfattad beskrivning utifrån samtalen vilken diakonal grundsyn som bör prägla församlingens arbete.

1.2.3 REFLEKTERA

Lutherska världsförbundet har tagit fram förslag på sådant som bör ingå i en reflektion kring diakoni. De menar att diakonalt arbete bör:

- Bekräfta och försvara människors värde
- Hävda och främja människors rättigheter
- Initiera processer som ger människor makt över sina egna liv
- Skapa utrymme för att människor ska få tillgång till rättigheter, delaktighet och ansvar i samhället (bygga medborgarskap)
- Bidra med nya byggstenar till en genomgripande samhällsförändring

Reflektera över er diakonala grundsyn med utgångspunkt i Lutherska världsförbundets fem punkter ovan och de skrivningar som finns om diakoni i er församlingsinstruktion. Gör eventuella justeringar av er diakonala grundsyn. Skriv därefter in den färdiga grundsynen i handlingsplanen för strategiskt diakonalt arbete under punkt 1.

1.3 STUDIEMATERIAL

Som introduktion till era samtal finns två texter som bilaga till detta verktyg, se bilaga 1 och 2.

- "Diakonins grund: Det uppdrag som anförtrotts oss" av medarbetare på stiftskansliet, bilaga 1.
- "Diakoni som kyrkans lunga" av Abel Moya, inspiration från ILCO, Lutherska kyrkan i Costa Rica, bilaga 2.

2. SPANA

GRUNDSYN OMVÄRLDSSPANING OCH KARTLÄGGNING

2.1 INTRODUKTION

I detta steg av strategin ska församlingens omvärld beskrivas ur diakonalt perspektiv. Att börja i omvärlden har som syfte att gå in i arbetet med så öppna ögon som möjligt för behov och förväntningar utifrån diakonala perspektiv.

För att få en realistisk bild av diakonal verksamheten behövs en kartläggning. Diakoni är en aspekt av församlingens grundläggande uppdrag och därför behöver all församlingsverksamhet bära en diakonal prägel. Inom ramen för arbetet finns sammanhang som särskilt kan klassas som diakonal verksamhet.

Diakoni är församlingens bas
och det som ger näring åt hela kyrkan.
Om Kristus är huvudet för kyrkan
är diakonin kyrkans lunga som syresätter
hela kroppen.

2.2 ARBETSSÄTT OCH METODER

2.2.1 OMVÄRLDSSPANING

När en omvärldsspaning görs tas hänsyn både till statistik och forskning och till erfarenheter och vittnesbörd från dem det gäller. Hur ser exempelvis befolkningens ålderssammansättning och socioekonomiska förutsättningar ut? Vilka arbetsplatser finns? Vilka offentliga mötesplatser finns? Hur ser statistiken kring arbetslöshet ut? Vilka etniska och språkliga minoriteter finns på orten? Finns platser för rekreation för olika åldrar? Finns problem med missbruk? Hur ser tillgången till hälsovård ut? Vilka andra aktörer, t.ex. idrottsföreningar, finns i området? Vilka samverkar församlingen med? Vilka samverkar församlingen inte med – varför? Glöm inte barnperspektivet i era spaningar!

Ta hjälp av delen ”församlingens kontext” i församlingsinstruktionen och ta även fram det bakgrundsmaterial som togs fram i den processen. Använd kompletterande källor för att särskilt belysa de diakonala perspektiven.

Exempel på informationskällor som kan ligga till grund för er omvärldsanalys:

- Församlingsinstruktionens kontext och identitet
- Folkhalsomyndigheten.se (<https://www.folkhalsomyndigheten.se/datavisualisering/>)
- Kommuninfo på SCB
- Kommunens hemsida (ofta görs kommunala omvärldsanalyser)
- Undersökning om drogvänor etc
- Exposure, se under litteraturlistan
- Närpolisen
- Kommunens fältassistenter om sådana finns
- max18.barnombudsmannen.se
- socialstyrelsen.se
- forsakringskassan.se
- Svenska kyrkans omvärldsrapport

Om tro är en konstnärlig disciplin
så är diakonin själva hantverket,
om mission är en riktning
så är diakonin själva rörelsen
och om gudsriket är evigt
spränger diakonin gränserna till nuet

2.2.2 KARTLÄGGNING

Inom ramen för diakonalt arbete finns det även sammanhang som klassas som diakonal verksamhet. Exempel på diakonal verksamhet kan vara: åldersinriktad verksamhet, självvårdande samtal, sorgegrupper, öppna mötesplatser, ekonomiskt bistånd och så vidare. Beskriv aktuell verksamhet som sker med regelbundenhet inom församlingen. Hur ofta äger verksamheten rum? Hur många deltagare har verksamheten? Hur länge stannar deltagarna i verksamheten? Upplever deltagarna att verksamheten är meningsfull? Vilka verksamheter blomstrar just nu och vilka för en tynande tillvaro? Titta också på om det finns tydligt formulerade syften och mål med verksamheterna. Om det inte finns – vilket är syftet och målet? Gör regelbundna utvärderingar?

2.2.3 SAMMANSTÄLL

Skriv samman en kortfattad beskrivning av omvärlden utifrån församlingens kontext samt en kortfattad kartläggning av befintliga verksamheter i församlingen/pastoratet. För in texten under handlingsplanens andra del.

3. TOLKA

ANALYS OCH PRIORITERING

3.1 INTRODUKTION

I detta steg ska en analys göras av omvärldsspaningens resultat och det diakonala arbetet som kartläggningen visat. En prioritering av framtida arbetsområden ska också göras. Utgå från församlingsinstruktionens beskrivning av identitet och grundsyn, omvärldsbeskrivningen och kartläggningen. Analysera vilka diakonala utmaningar som behöver stå i centrum och hur de diakonala utmaningarna idag, fångas upp i befintlig verksamhet. Fundera över prioriteringar, eventuell avveckling av verksamhet, möjligheter till samarbete och nya verksamhetsområden framöver.

Diakoni är i grunden en egenskap, ett förhållningssätt,
som ska prägla kyrkan och församlingens sätt att leva
– i kärlek, tjänande och gemenskap

3.2 ARBETSSÄTT OCH METODER

3.2.1 ANALYS

Börja med omvärldsspaningen som ni gjorde under steg 2. Samtala med varandra och försök att dra några slutsatser som har bäring på det diakonala arbetet i församlingen. Sammanställ dessa slutsatser men lägg de för stunden åt sidan och över gå till den verksamhetskartläggning som ni tog fram under steg 2. Försök att kategorisera verksamheterna enligt nedanstående begrepp. Välj det område som verksamheten bäst passar inom:

- Livskvalitet och ett gott samhälle
- Allmänmänsklig problematik
- Allvarlig social eller psykisk problematik

Fundera därefter på vilket fokus som verksamheten har. Är den främst inriktad på omsorg och gemenskap eller förändring och problemlösning?

Tanken är att klassificeringsmodellen ska kunna användas som:

- ett sätt att inventera och strukturera församlingens nuvarande diakonala verksamheter
- en hjälp i arbetet att tänka strategiskt framåt i verksamhetsutvecklingen

För att få hjälp och stöd i kategoriseringen se Kornets sidor om diakoni.

3.2.2 PRIORITERING

Jämför era slutsatser av omvärldsspaningen med analysen av aktuella diakonala verksamheter och samtala kring följande frågeställningar:

- Vilka verksamheter är befogade?
- Vilka verksamheter kan läggas ned och vilka nya verksamheter finns det behov av?
- Vad behöver prioriteras?
- Uppmärksamma andra organisationers/församlingars verksamheter och myndigheter. Kan ni hitta sätt att samarbeta/samverka?
- Fyller verksamheten de behov/syften som avses?
- Behövs kompetensutveckling?

För att få hjälp i prioriteringen av diakonal verksamhet kan *Vägledning för diakoni i Svenska kyrkans* prioriterade fokusområden vara en källa till inspiration:

- Socioekonomisk utsatthet
- Ofrivillig ensamhet och isolering
- Tillgänglighet
- Migration/integration

- Värna lokalområdets liv och sammanhållning
- Långtidsarbetslöshet
- Stöd vid sorg
- Diakonal närvaro på nätet
- Psykisk ohälsa bland barn och unga
- Annan församlingspecifk identifierad utsatt målgrupp

3.2.3 SAMMANSTÄLL

Sammanställ era samtal inom steg 3 och skriv en kort beskrivning av er analys av omvärlden och vilka konsekvenser denna analys ger för det diakonala arbetet. Ange gärna några särskilda fokusområden för det framtida diakonala arbetet. Skriv in denna text under rubrik 3 i handlingsplanen.

4. AGERA

AKTIVITETSPLAN OCH UTVÄRDERING

4.1 INTRODUKTION

I detta sista steg ska en aktivitetsplan med konkreta insatser som syftar till att förverkliga tankarna från de övriga stegen utformas. Aktivitetsplanen ska beskriva på vilket sätt det diakonala arbetet svarar mot de diakonala behoven i församlingen samt hur verksamheten utvärderas, följs upp och kvalitetssäkras.

En av de viktigaste utmaningarna för kyrkan och det diakonala arbetet är att gå dit ingen annan går. Att hitta de områden som ingen talar för – inte tilltalas av de stora rubrikerna.

4.2 ARBETSSÄTT OCH METODER

Aktivitetsplanen är tänkt som en hjälp att skapa översikt och möjliggöra för konkret utvärdering. I bilaga 3 finns ett förslag att använda. Om ni i församlingen/pastoratet har en särskild mall för verksamhetsplan

(knuten till budgetprocessen) är det en fördel om dessa blir samstämmiga. Aktivitetsplanen för det strategiskt diakonala arbetet tar sin utgångspunkt i församlingsinstruktionen och i de övriga delar av handlingsplanen för ett strategiskt diakonalt arbete.

Använd gärna målbeskrivningsmodellen SMART, där varje verksamhets mål beskrivs utifrån fem faktorer; specifika, mätbara, accepterade, realistiska och tidsatta. Se bilaga 4 för förklaringar och exempel på SMART målsättning.

BILAGA 1

Ur Diakonins grund: Det uppdrag som anförtrotts oss, av medarbetare på Växjö stiftskansli

Jesus sa: "Gå ut överallt i världen och förkunna evange-liet för hela skapelsen". (Mark 16:15)
Jesus sänder ut sina lärjungar för att förkunna Guds rike.
Sändningen ut i världen omfat-tar också oss. Men vad innebär den?

Ett sätt att förstå Guds rike är att det utgör själva målet med hela skapelsen. Från första stund ges människan förtroendet att vårda allt skapat. Det är vårt gemensamma uppdrag att förverkliga Guds fridsrike, det är den mission som vi kallas att delta i. Den paradiska tillvaron är inte bara vårt ursprung utan också vår framtidsbild och dagliga strävan.

"Förkunnelse" leder gärna tanken till verbal kommunikation. Ord är viktiga. Men handling är vårt mest universella språk, som når över barriärer som annars hindrar och skapar främlingskap. Att i handling vittna om Guds

rike är vad diakoni djupast sett handlar om. Så kan Guds rike manifesteras i världen. Då blir evangelium förkunnat. Diakoni är att verka för ett helande av relationer och för ett helande av världen. För att kyrkan ska kunna vara en profetisk röst behöver diakonin också innebära att stå emot och gå till rätta med orättfärdiga strukturer. En diakonal kyrka vågar ompröva invanda normer. Den håller fast vid bärande värderingar även när samtiden går i annan riktning. Den bejakar komplexiteten i det ständigt föränderliga och står i en kontinuerlig analys av sitt sammanhang. Den strävar efter att ständigt ompröva och synliggöra hur utsattheten ser ut. Utan att låta oss reduceras till en välfärdsaktör, en institution som alltid skrapar upp resterna från ett samhälle som inte är gott för alla, är vår uppgift att både ge röst åt de utsatta gentemot omvärlden och överallt aktivt verka för en bättre tillvaro.

För att hela världen ska leva behöver vi som kristna och som kyrka vara gränsöverskridande och framhålla föredömen även utanför vårt eget sammanhang. Vi samverkar därför, globalt och nära, med alla goda krafter som

ur vårt perspektiv kan stå i Guds tjänst. Samtalet med andra, det gemensamma lärandet, skapar förutsättningar att på ett eftertänksamt och kunnigt sätt våga agera. I varje lokal församling hålls frågan på så vis levande, om hur tron gestaltas på ett trovärdigt sätt, med barmhärtighet och solidaritet.

Svenska kyrkans församlingar är bärare av evangelium och har som gemensam uppgift att i allt vara diakonala. Diakoni är alltså inte en separat verksamhet, utan frukten av ett förhållningssätt – ett perspektiv som i allt genomsyrar kyrkan. Genom att vara där livet är som skörast blir kyrkan också relevant för sin omgivning och kan föra människor närmare varandra och närmare Gud. Befrielsen av skapelsen, medmänniskan och av oss själva ges av nåd, men många gånger blir det uppenbart för oss först när vi har mod att se, reflektera, vara närvarande och ifrågasätta - även oss själva. Att präglas av detta synsätt kan medföra förändringsprocesser för både enskild och kyrklig gemenskap. I Växjö stift får församlingarna på olika sätt stöd i detta arbete. Vår metodsamling för en strategisk

diakoni och ett diakonalt förhållningssätt är tänkt att vara en sådan hjälp.

Liksom vi har en enda kropp men många lemmar, alla med olika uppgifter, så utgör vi, fast många, en enda kropp i Kristus, men var för sig är vi lemmar som är till för varandra.
(Rom 12:4-5)

Vi är kallade ut ur oss själva, sända till vår nästa, som individer och som kyrka. I våra minsta syskon kommer Kristus oss till mötes på ett särskilt tydligt sätt. Genom detta besannas att Kristus är universell – var och en är en del av samma livsväv och Kristus blir allt i alla. Istället för goda gärningar för vår egen skull är mötet och ömsesidigheten vårt fokus. Med Jesus som förebild blir försoning en livshållning som gör oss känsliga för den vi möter. Vi blir närvarande och bygger relationer där vi får både ta emot och ge.

En världsvid kyrka i en allt mer global värld innebär fantastiska möjligheter. Vi kan glädjas åt mängden synsätt, erfarenheter och metoder att ta intryck och lära av. Vi motverkar intolerans genom

att öva oss på att möta olikheter. Mångfalden berikar och utmanar. Vi kan se oss själva genom andras ögon. Känslan av sammanhang och mening stärks. Levande tro andas. Diakonin har hela världens räddning som mål, inte bara den egna. Ur kallelsen ut i världen föds också behovet av riktningen inåt, för förankring i bön, skrift och tradition, för att en yttre hållbarhet ska hänga ihop med en inre. Med diakon-ins vilja att dela följer ett behov av gudstjänstfirande gemenskaper. Där förnyas vår sändning, det inre får sin påfyllning. Det andliga livet driver oss ut i världen och in i fördjupningen

– i båda riktningarna kommer Kristus oss till mötes. En kyrka som bara har inandning blir självcentrerad och uppblåst, inkrökt i sig själv och irrelevant för helheten. Men med enbart utandning blir det andefattigt, kraftlöst, utan sammanhang och med utmattning som resultat. För att inte kvävas eller gå vilse behöver andligt liv en växelverkan.

Kyrkan är som organisation inget självändamål, den syftar till något mer än sig själv. Vår mission att överallt aktivt verka för en bättre tillvaro har sin grund och drivkraft i tro och evangelium

Våra erfarenheter i världen bidrar till vår förståelse, också av oss själva. Våra tillkortakommanden hjälper oss att inse behovet av försoning och nåd. Församlingarnas strävan efter upprättelse och godhet innebär att ta ställning för de mest utsatta och bejaka den egna utsattheten.

*Karin Ahlqvist
Katarina Hedqvist
Jonas Löhn
Monica Sölvesdotter Olsson
Växjö stiftskansli*

BILAGA 2

Diakoni: Ett bidrag till kyrkans förnyelse
av Abel Moya översättning: Magnus Hedqvist

I Matteusevangeliet berättas om hur Jesus, efter att han lämnat templet, undervisar sina lärjungar om hur Guds rike ska kunna presenteras för människorna:

"Jag var hungrig och ni gav mig att äta, jag var törstig och ni gav mig att dricka, jag var hemlös och ni tog hand om mig, jag var naken och ni gav mig kläder, jag var sjuk och ni såg till mig, jag satt i fängelse och ni besökte mig." (Matt 25: 35-36)

Det här är tveklöst själva hjärtat i den kristna diakonin - att tjäna sin nästa. Men inte alla kristna kyrkor förstår eller gör diakoni på samma sätt. Så som många uppfattar diakoni, så innebär det i praktiken att bara lindra symptomen av orättvisorna, utan att bry sig om att fundera över själva orsaken till hungern, törsten, arbetslösheten, det könsrelaterade våldet, miljöförstöringen eller andra sociala och ekonomiska problem.

På det viset gör man diakoni till en aktivitet bland andra, som det i och för sig satsas mycket pengar på. men som samtidigt saknar en djup reflektion över sin egentliga mening, sitt mål, sitt fokus och vad den har att bidra med till själva kyrkan. Det vanligaste är att diakonin betraktas som något underordnat, något vid sidan av. För församlingens gudstjänstliv, undervisning och dess teologiska och pastorala reflektion spelar diakonin då en ganska liten roll.

I Costaricanska lutherska kyrkan förstår vi diakoni som själva lungan i den kristna gemenskapskroppen. Om nu dess huvud och hjärta är Kristus själv så utgör diakonin dess lunga, som syresätter kyrkan i mötet med Guds utsatta eller sårbar-gjorda folk. Inte minst genom diakonin kan kyrkan ge plats för en reflektion över samtiden som gör skillnad. Det är den som manar fram initiativ dels för att bara stärka traditionellt marginaliserade grupper och individer, och dels för att konkret skapa rättvisare och mer värdiga levnadsvillkor. Diakonin får också i sin tur näring, blir stärkt och firad i både liturgin och undervisningen. Och som vi förstår diakoni är det något som hela församlingen är och bör vara aktivt delaktig i, såväl när det gäller att definiera själva dess verksamhet i stort som dess mer konkreta utformning, genomförande och även kontinuerliga utvärdering.

Om vi utgår från att det som gör oss till kyrka är att vi bekänner oss till Kristus, så är det diakonala arbetet ett av de viktigaste uttrycken för den bekännelsen. Det är inte minst genom den profetiska diakonin som ger oss möjlighet att på nytt och på nytt möta Kristus. Det är i alla som på ett eller annat sätt stängs ute från möjligheter i dagens samhälle som vi har att skönja Guds anletsdrag. Men Befriaren finns att möta också genom handling, i strävandena att besegra fat-tigdomen och utslagningen och därmed praktiserandet av Guds vilja. För oss är en bekännande kyrka en kyrka som sätter diakonin i centrum. För oss lutheraner blir genomförandet av det diakonala program som Kristus lämnar oss i Matteusevangeliets 25:e kapitel samtidigt ett sätt att göra verklighet av det allmänna prästadömet, till vilket vi alla är kallade att ha en roll.

När vi utvecklar diakonin på det här viset, är det två frågor som träder fram:

1. På vilket sätt förändrar de verksamheter vi som kyrka erbjuder i dagsläget situationen för samhällets utsatta?
2. På vilket sätt förändrar detta arbete med samhällets utsatta oss som bekännande kyrka?

Det sammanhang i vilket Costarikanska lutherska kyrkan verkar är synnerligen komplext och tydligt präglad av ojämlikhet på såväl det politiska som det ekonomiska och sociala området. Därför är det ett antal traditionellt åsidosatta grupper som kommit att stärkas, engageras och få ökat utrymme genom kyrkans diakonala engagemang för rättvisa: Kvinnor, ungdomar, hbtq-personer, immigranter, ursprungsbefolkningar, hiv-positiva m fl. Detta kan i sin tur sägas bidra till i praktiken att stärka människors utövande av sina medborgerliga och demokratiska rättigheter.

Den costarikanska religiösa kontexten kännetecknas av att man i huvudsak ignorerar sitt profetiska ansvar. Frågor som rör social rättvisa, mänskliga rättigheter och den etiska fordran på oss som socialt utsatta gruppers egna kamp utgör här i stor utsträckning undvikits av kyrkorna.

I denna miljö är det inte minst istället vår egen kyrkas redan pågående diakonala insatser (och andra organisationer i civilsamhället (översättarens anm)), som hjälper oss att på nytt och på nytt urskilja hur vi fortsättningsvis som kyrka ska prioritera för att leva Guds mission: Vad är akut, vad måste vi särskilt betona och lägga kraft på vad gäller våra symboler, vår liturgi, vår undervisning? Och vad behöver vi ta extra stor hänsyn till i vårt teologiska reflekterande i allmänhet och vårt pastorala ansvar i synnerhet?

Även om Svenska kyrkan finns i en delvis annan verklighet än vår egen i Costa rica, så tänker vi att uppdragets utmaningar ändå är desamma. Jesu bud gäller ju för hela hans kyrka oavsett vilken kontext hon lever i, och oavsett vilka teman som är mest brännande eller vilka aktörerna är som driver dem. Är det då också möjligt att de frågor som trätt fram i våra diakonala processer kan berika diakonin i Sverige? Skulle de också för vår systerkyrka i Sverige kunna bidra till en evangelisk självkritik när det gäller vad som får vara centrum i församlingens liv?

Som redan sagts är det hur vår tro, vår bekännelse och vår omvärld får hänga samman med var-andra som formar diakonin. Och diakonin behöver vara profetisk och i den meningen vittnande, och karaktäriseras av delaktighet och engagemang. Detta att gemensamt utforma det diakonala arbetet, att tillsammans i församlingen uppmärksamma, utvärdera och fira det, ger alltid en möjlighet för Anden att komma i rörelse, att på ett förvandlande och befriande vis inspirera och samla oss.

Utifrån vårt sammanhang har vi många gånger frågat oss varför kyrkor så ofta tenderar att hålla isär förkunnelsen, läran, liturgin och sakramentet från det sociala arbetet och diakonin. Kan det bero på att diakonin förutsätter en komplex process av samtidsanalys som ständigt är föränderlig och utmanande? Kan det också vara så att det diakonala förhållningssättet tvingar oss att gå i dialog med och delta i världen, med dess aktörer, dess utmaningar, dess rop på rättvisa och värdighet, på ett sådant vis att vi måste lägga våra färdiga sanningar och vår bekvämlighet lite åt sidan? Kan det rentav vara så att diakonin kräver av oss att svara an mot budet att vara Kristi martyrer (vittnen) både i meningen att vara kritiska och att vara självkritiska? Då får vi inte glömma att den första kristna martyren var just diakon, och att martyriets profetiska karaktär bör genomsyra på djupet kyrkans liv och tjänst.

Så länge vi genom det diakonala arbetet låter Gud tala till oss genom de mest utsatta, så kommer det att befria oss igen och igen från stelnade sätt att vara kyrka på, som att vara alltför självupptagna, ängsligt hyschande, eller osynliggörande. Med denna artikel önskar vi från den Costaricanska lutherska kyrkan (ILCO) ge ett litet bidrag till en syn på diakoni som utgår från diakonin själv, vad det arbetet och dess erfarenheter i all sin komplexitet har att erbjuda kyrkans liv, hennes organisation, hennes uppdrag och mål.

I samma anda har det varit vår förhoppning att bidra till ett erkännande av alla dem som på ett eller annat sätt står i diakonal tjänst. De är särskilt betydelsefulla vittnen om den Kristus som är de allra mest utsattas, de av oss som Jesus kallar "dessa mina minsta". Skulle det då kunna vara på viset att det just är dessa minsta som sin tur spelar en nyckelroll för kyrkans fortsatta förnyelse och överlevnad?

Är det med andra ord möjligt att tänka sig att kyrkans överlevnad inte i första hand beror på antalet medlemmar eller hur stora ekonomiska och materiella resurser vi har att tillgå? Att det djupast sett istället handlar om hur vi som kyrka tar på allvar vår diakoni, inte bara som en specifik uppgift bland andra, utan i minst lika hög grad som en dimension i allt vi gör och säger? Vad gör det med oss om vi tillåter oss tanken att just detta framöver kommer att vara det mest avgörande för såväl kyrkans trovärdighet och relevans som själva den inre syresättningen och livskraften i Kristi kropp.

BILAGA 3

LITTERATURTIPS:

1. GRUNDA

GRUNDSYN OCH FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Bortom bekvämligheten - Vardagstro som gör skillnad,
Linda Alexandersson, Argument förlag (2012)

Ett biskopsbrev om diakoni, Biskopsmötet (2015)

Diakoni- tolkning, historia, praktik, Erik Blennberger och Mats Hansson, Verbum (2008)

Diakonins perspektiv, red: Helene Wallskär, Verbum (1999)

Diakonens identitet Diakoniinstitutionernas identitet och inriktning med fokus på Stiftelsen Stora Sköndal, Erik Blennberger, Gert Nilsson, Stiftelsen Stora Sköndal (1998)

Diakonins sju bord – om medmänskligt engagemang, Sanna och Hans-Erik Lindström, Verbum (2015)

Kallad till präst och diakon, Biskopsmötet (2014)

Sverige mellan stolarna Berättelser om utsatthet. Om människor och möte i Svenska kyrkans diakoni. Miriam Hollmér, Svenska kyrkan (2016)

Som en rörelse, På spaning efter diakoni i vår tid, Karin Ahlqvist och Charlotte Säll, Verbum 2018

Tillsammans för livet, Mission och evangelisation i en värld i förändring, Red Robert Odén, Olle Kristenson, Sveriges kristna råd och Svenska missionsrådet (2016)

2. SPANA

OMVÄRLDSBESKRIVNING OCH KARTLÄGGNING

Omvärldsanalys i teori och praktik, Jonas Bromander, Bromanders förlag (2017)

Rättighetsbaserat arbete i kyrkorna, Hanna Gerdes, Elisabeth Hjalmarsson och Carina Öjemo, Argument förlag (2004)

Exposure: att utsätta sig för utsatthet, Kristina Björklund, Christina Sandahl, Håkan Stenow, Arcus förlag

Barnfattigdom om bemötande och metoder ur ett barnperspektiv, Elisabeth Näsman, Gothia förlag (2012)

PSALM, Metoder för omvärldsanalys, Svenska kyrkan, nationell nivå.
(<http://statistik.svenskakyrkan.se/statistiksidor/App/#/rapport/omvarldsanalys>)

Metod för omvärldskartläggning, Maria Jälmsjö, Bräcke Diakonal Utveckling (intranätet)

Vägledning för arbetet med församlingsinstruktioner,
<https://internwww.svenskakyrkan.se/vaxjostift/fin>

3. TOLKA

ANALYS OCH PRIORITERING

Diakoni i kontext, Lutherska världsförbundet (2009,2015)

Himlakropp – ett samtalsmaterial om att vara människa i en världsvid gemenskap, Jonas Löhn, Svenska Kyrkan Växjö stift (2015)

Krock eller möte, Om professionellt bemötande och heteronormen, Anna-Carin Jansson, Maria Jacobsson, Maria RFSL (2006)

Konventionen om barnets rättigheter, Thomas Hammarberg, Alfaprint (2012)

Människorätt, Grundbok om mänskliga rättigheter, red Jesper Hansén Sensus och Premiss förlag (2010) *Social innovation i Svenska kyrkan*, Malin Lindberg, Cecilia Nahnfelt Knut-Erland Berglund, Luleå tekniska universitet (2016)

4. AGERA

HANDLINGSPLAN, UTVECKLING OCH UTVÄRDERING

Den som vandrar på nätet, Kyrkans jourtjänst och Skolyrkan, Stiftelsen kyrkans jourtjänst (2017)

De Tillhöriga, Kent Wisti, Libris förlag

Inkludera om Jämställdhet och HBTQ i organisationen, Frida Ohlsson Sandahl, Idealistas (2015)

Kyrka i mission. Att gestalta kristen tro i efterkristen tid, Jan Eckerdal, Verbum

Medmänsklighet Vägar till ny gemenskap, Red Hans-erik Lindström, Uno Svedin och Sven-Erik Wånell, Libris förlag

Så att jag kan komma in – Kristen tro och hbtq, Erik Gyll, Frida Ohlsson Sandahl Riksförbundet EKHO (2016)

BILAGA 4

SMART-målskrivning

En vanlig modell för att formulera mål för en verksamhet är att använda modellen SMART, där varje bokstav i ordet SMART har en betydelse, se nedan för förklaring och exempel.

SPECIFIKA

Det ska vara tydligt vad som ska uppnås. Målet ska vara klart uttryckt så att det inte går att misstolka.

MÄTBARA (effektmål)

När målet sätts bör reflektion omkring hur mätbart målet är finnas med. Det behöver dock inte bara handla om antalet deltagare, utan kan också handla om hur nöjda deltagarna ska vara i en utvärdering, eller hur mycket tid som ska ägnas på förberedelse.

ACCEPTERADE

Här menas att vi måste ha en gemensam förståelse för vad målet betyder. Delaktighet i att ta fram målen är viktigt för att uppnå acceptans och undvika otydlighet.

REALISTISKT

Det ska vara möjligt att uppnå målet. Om det uppstår diskussion kring om hur realistiskt målet är måste samtal föras. Tolkar ni målet på samma sätt och är målbilden möjlig?

TIDSATT

Det ska finnas en tidsangivelse för när målet ska vara uppfyllt.

BILAGA 5

Mall

STRATEGISK PLAN FÖR DIAKONALT ARBETE

UPPRÄTTAT AV

DATUM

GRUNDA

GRUNDSYN OCH FÖRHÅLLNINGSSÄTT

Beskriv kortfattat församlingen/pastoratets gemensamma grund för det diakonala arbetet:

SPANNA

OMVÄRLDSSPANING OCH KARTLÄGGNING

Skriv en kortfattad beskrivning av omvärlden utifrån den kontext som vi befinner oss i samt en kartläggning över befintlig verksamhet inom församlingen/pastoratet:

TOLKA

ANALYS OCH PRIORITERING

Kort beskrivning kring analys av områdesbeskrivning och konsekvens av denna analys. Ange gärna några fokusområden för framtida diakonalt arbete:

Aktivitetsplan

Datum: _____

Namn: _____

Gällande budgetår: _____

1. Behov: _____

Aktivitet: _____

Livskvalitet

Allmänmänsklig problematik

Allvarlig social problematik

Vilket/vilka mål svarar aktiviteten mot:

Förändring och problemlösning

Omsorg och gemenskap

2. Metod:

Manualbaserat

Öppen grupp

Sluten grupp

Enskild

Nätverk

Samverkan extern

Samverkan intern

Kommentarer: _____

Antal gånger: _____ Förväntat antal deltagare: _____

Frekvens: _____ Start: _____ Slut: _____

Önskade effekter (positiv påverkan på individens mående kopplat till grundproblem och mål):

Barnkonsekvensanalys

3. Resurser:

Anställda (antal, totalt): _____ Ansvarig för aktiviteten: _____

Tidsåtgång (genomförande/planering/uppföljning timmar per person, totalt): _____

Ideell medarbetare (antal): _____ (antal timmar totalt): _____

Beräknad kostnad: _____

Använd gärna SMART målbeskrivning

Utvärdering

Datum: _____

Namn: _____

Aktivitet: _____

Kvantitet

Antal tillfällen: _____

Antal deltagare i snitt: _____

Antal deltagare totalt: _____

Kommentera ev. avvikelser från aktivitetsplaneringen, t ex kring kvantitet och resurser:

Utfall budget: _____

Kvalitet

I utvärderingen av effekterna använder vi oss av metod A (intervjuer) eller B (skattning på skala) samt ledarens egen skattning

Uppnådda önskade effekter:

Ouppnådda önskade effekter samt anledningar till detta:

Konsekvenser

Var det värt det (socialt, ekonomiskt, miljömässigt)?:

Lärdomar:

Vad betyder detta för oss som församling/kyrka?: